

P. 11.132

Nu se împru-
mută acasă.

CERNĂUȚI-BUCUREȘTI

IANUARIE—FEBRUARIE 1941

An. XVI

FĂT-FRUMOS

Nr. 1

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de Redacție:
Octavia Lupu-Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

Ep. BUCEVSCHI

„NĂNĂȘICA“..

BIBLIOTECĂ
DOCUMENTARĂ
CERESUL CĂTRA NEAMUL

LA SEMICENTENARUL EPĂMINONDA A. BUCEVSCHI

11340

3160

An. XVI	FĂT-FRUMOS	Nr. 1
ARTĂ LITERATURĂ	Director: LECA MORARIU Secretar de Redacție: Octavia Lupu-Morariu	ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

La semicentenarul morții lui Ep. Bucevski

Între marii înaintemergători, pe cari Bucovina i-a putut dărui Culturii românești de oricând, sunt — ca să-i menționăm numai pe cei duși... — proeminente valori ca: triada muzicală C. Porumbescu, Eusebie Mandicevski și Tudor Flondor; Eudoxie Hurmuzachi și Dimitrie Onciul în ale istoriei; Simeon Florea Marian, încheind (cu Tudor Pamfile și Artur Gorovei) plasticul triptic moldovean, și 'n general, apogeul dacoromân, în folclor; gingașul trubadur al trecutului idilic T. Robeanu; — și marele măestru al paletelor Epaminonda Bucevski (1843—1891).

În 13 Faur 1891 Epaminonda Bucevski se stângea la Cernăuți, neîmplinind nici măcar vârsta de 48 ani. „Bucovinean“ fiind și „bucovinean“ rămânând, era fatal ca să nu prea ajungă a fi cunoscut în largile cercuri românești. Mai mult, depănându-și o bună parte din viața sa (dela cam 1868 până la cam 1888) — firește cu mai mari sau mai mici intermitențe — în vajnicul centru care-i dădea posibilitatea activării artistice, dar și a traiului: Viena — a fost nevoit să-și înstrăineze cele mai multe opere ale sale pe pâinea cea de toate zilele. Și cum — adevărat artist — Bucevski nu putea fi „fabricant de icoane“, ci trebuia să-și sfășie din suflet opera, cele mai de seamă pânze ale lui ajungeau mereu să se prefacă în prozaicul nervus rerum gendarum, luând drumul străinătății. E marea tragedie a destinului care i-a fost hărăzit lui Ep. Bucevski, ca opera lui, aproape anonimă, să apuce calea lumii mari (Franța, Olanda, Anglia și chiar America), iar noi să avem știre de ea la cine-știe-ce îndepărtată răspântie a timpurilor... sau, poate, niciodată...

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ

Fond „G.T.K.“

14390
3/60

Prea puține dintre capodoperele lui, rămase (până mai ieri...) în Țară, și adunate într'o vastă (și fatală...) *Expoziție colectivă*, în Oct. 1937, la Mitropolia Cernăuțeană, făceau totuși superbă dovadă pentru înalta lui înzestrare artistică, laureată (1872) cu premiul întâi la Academia de belearte dela Viena — și cu premiul moral al profunde stime și prietenii de care nu pregeta a-l învrednici eminentul său profesor și măiestru Anselm von Feuerbach (1829 — 1880).

Profund înțelegător al vechii noastre picturi bisericești, cum ni se disvăluie Bucevski și teoretic, într'un raport al său către Consistoriul Mitropoliei Cernăuțene (vezi „Făt-frumos“ 1931), îl vedem invitat ca expert la Academia Română (1882) pentru a-și da avizul în prețuirea autenticului portret al lui Ștefan cel Mare. Dar inițiatul în buduarul perucilor și fundelor *Rococo* e prea mult stăpânit de pulsația caldă a vieții vii și prea creator în acelaș timp, ca să se îngrădească în rigidul tipic bizantin. Și înțelegem prea bine de ce B. ne-a dat o pictură religioasă evoluată, înviorată cu sânge și nervi; de ce deci — ca să-l parafrazăm pe iscusitul său interpret Oreste Luția — în loc de „păstrama mumificată“, a bizantinismului, ne mai ispitește (ca un alt Smigelschi) și cu ceva din cărnița diavolicească. Pasionat cercetător al vieții dela țară, un fel de Grigorescu al țărănimii bucovinene —, aspectul rustic revine pas de pas în opera lui, înfățișându-ne adese chipuri feminine de-o savuroasă sensualitate. Ba chiar și 'n lunguroasele cadâne din discurile lui de porțelan (aceste *maiolice* constituind o deosebită specialitate tehnică a lui B.), ștergarul, salba și altița românească nu poate lipsi. Magistral portretist apoi, Bucevski știe vibra în fizionomia umană de nebănuite adâncimi sufletești.

Ce revelație trebuia să devină colțul de lume românească din atelierul Vienei al acestui tradiționalist și autohton *Român*, dar și interpret al *sufletescului uman* — pentru cel ce începea să devină *Eminescu* — și pentru zvăpăiatul elan a lui *Ciprian Porumbescu*, veșnic oscilând între un chiot de entuziasm și între o lacrimă a desnădejdi!... Înțelegem dintr'o mărturie ca cea a lui Tudor V. Ștefanelli: că Eminescu (1868—1872) „pe pictorul român Bucevski îl vizita adese și-i admira pânzele“. Iar pentru stagiunea Vieneză a Porumbescului (1879—1881) ne stau mărturie prețioasele documente din *Muzeul Porumbescu*.

„Om de rară nobleță a sufletului, de un caracter ferm și

hotărît și de-o înaltă concepție a vieții“ — așa ni-l prezintă unul dintre cei mai competenți și mai asidui cercetători ai lui: Corneliu Gheorghian (*Bucovina în pictură*), — și așa îl ghicim și din cât de adânc putea tresări arta lui de răstriștea celor

Ep. Bucevschi

**Tatăl pictorului: Parohul
Dimitrie Bucevschi (Mahala)**

bântuiți de suferință (cf. capodoperele lui: *Îngândurare* și *În prada gândurilor* = „Țigănuș“) — precum iarăși așa îl vedem chiar și din curajosul și causticul lui fel de a glumi, care, în cutari reverende roșii ale unor consilieri consistoriali, „ferit-a sfântul“ nu vede „o distincție specială, un rang mai înalt“,

ci numai faptul, că „roșeața din obraz li s'a slobozit în haine!...” (cf. cele relatate de Arboroseanul Ortisie Popescu în „Făt-frumos” 1934). Ce minunate înfloriri ar fi putut odrăsli dintr'o prietenie a lui Eminescu sau Porumbescu și cu asemenea *Om!*...

Iar comemorarea de astăzi să ne ațintească luarea aminte mai ales asupra celor ce trebuie să le realizeze abia de acum înainte istoria artei românești față de opera crâncen de vitreg-sortitului, Epaminonda Anibal Bucevski! Călcând pe urmele vrednicilor precursori bucovineni Tit Popescu, Eusebie Sorocean, Dr. Oreste Luția, Dr. Corneliu Gheorghian și toți cei din jurul revistei „Făt-frumos” (unde s'au cules atâtea elemente pentru viitoarea mare prezentare a lui Bucevski!) — grija noastră să fie definitivă afirmare a înaltului patrimoniu artistic dăruit nouă prin Epaminonda Bucevski.

Leca Morariu

(După eminentul ziar „Glasul Bucovinei” An. XXIII 1941 Nr. 5.993)

Un uitat strigăt al lui Eminescu

Problemă-Eminescu

După ce până și ediția Eminescu datorită d-lui A. C. Cuza ne prezintă această creație a lui Eminescu într'o formă atât de puțin ireproșabilă, după ce alte ediții — Eminescu au neglijat-o consecvent, ne putem considera în căutarea formei ei autentice, publicând, după manuscrisul Nr.88 deocamdată versiunea de față:

L. M.

*Auzi!... Departe strigă slabii
Și asupriții câtră noi:
E glasul blândeii noastre-Arabii
Ajunsă'n ziua de apoi.
E sora noastră cea mezândă,
Gemând sub cnutul de Calmuc,
Legată'n lanțuri e-a ei mână
De ștreang târînd-o ei o duc.
Murit-au?... Poate numai doarme,
Ș'așteaptă moartea dela câni!...
La arme!
La arme, dar, Români!*

*Perit-au oare toți vultanii
Și șoimii munților Carpați?
Voi fii ai mândrei Transtitanei
Sânțeți cu totul enervați¹⁾
Și suferiți în înjosire,
Dela Brașov pân' la Abrud,
Ca să vă fie în robire
.....
Și nimeni lanțul n'o să sfarme?
Au n'aveți inimi? N'aveți mâni?
La arme!
La arme, dar Români!*

1) Cuvânt creat de Eminescu evident după germanul *entnervt* = fără nervi, fără vlagă, vlăguit (comunicat de d. Victor Morariu).

Iar tu, iubita mea Grădină,¹⁾
 Diamant din stema lui Ștefan,
 Ajuns-ai roabă și cadână
 Pe mâni murdare de jidan.
 Rușinea ta nu are samăn,
 Pământul sfânt e pângărit...
 Mișel și idiot și famăn
 Cel ce-ar mai sta de suferit!
 De-acuma trâmbiți de alarme!
 Nălțați știndardul sfânt în mâni!
 La arme!
 La arme, dar Români!

Pierduți sântefi pe Criș și Mureș?
 E moarte, e leșin, e somn?
 Au Dragoș nu-i din Maramureș?
 Au n'a fost la Moldova Domn?
 N'a frânt a dușmanilor nouri
 N'a frânt pe Leși și pe Tătari?
 Au Dragoș, vânător de bouri,

 Rușine pentru cel ce doarme!
 Sculați! Să nu muriți ca mâni!
 La arme!
 La arme, frați Români!

Lauri, nemuritoare ramuri,
 O! Tară, pune'n frunte azi,
 Și'n tricolorul mândrei flamuri
 Să'nfășuri pieptul tău viteaz!
 Și-ți zmulge paloșul din teacă
 Și-ți cheamă toți copiii tăi,
 Și la război cu dâșii pleacă,
 Cu fii de șoimi, cu fii de zmei!
 În valuri-valuri să se sfarme
 Calmuci, Tătari, dușmani, stăpâni...
 La arme! La arme!
 La arme, frați Români!

M. Eminescu

*

Urmează ca într'unul din fasciculele noastre viitoare să
 publicăm și versiunea din manuscrisele Academiei Române.

L. M.

Multe și nu prea mărunte...

Epitaful Arboroseanului Zaharia Voronca²⁾—Cetit de noi
 la fața locului, în 8 Oct. 1935 și revăzut încă la 7 Iulie 1940:

Consilierul Consistorial
 Zaharia Voronca
 *30/9/1851 † 17/7/1920:
 „Detrunchiatul“
 Dormi tcnit în Arboroasa,
 Nu mai suntem detrunchiați
 Te-au închis c'ai plâns pe Mama
 Azi la sinu-i adunați!

Pentru cf. L. M.

1) Precum i-a zis și Alecsandri.

2) Cine va fi harnic să ne furnizeze o fotografie-două și de-al acestui
 Arborosean al nostru, al Bucovinei?!

De-ale pictorului Bucevski

La 13 Faur a. c. s'au împlinit 50 de ani dela moartea pictorului Epaminonda Bucevski. Dacă vitregia vremurilor nu ne îngăduie o prăznuire la locul odihnei sale de veci și o „reculegere“ înaintea operelor sale, care de atâtea ori ne-au încântat și ne-au înălțat sufletele, să ne fie iertat a ne opri la câteva fapte și amintiri bucevschene încă necomunicate în paginile acestei, și pentru problema Bucevski atât de merituoase reviste.

*

Când marea furtună s'a prăbușit asupra patriei noastre, silindu-ne să ne părăsim căminurile și tot ce ne rămâne mai scump, două surori ale nemuritorului pictor se mai găseau încă în viață la Cernăuți, în vârstă înaintată, una de aproape 90 de ani și alta de peste 80 ani. Amândouă au trebuit să apuce calea pribegiei. Eufrosina Grigorovici născută la 20 Iulie 1851 e actualmente la o nepoată de-a ei: Letiția locot.-col. Modest Isopescul, comandantul Legiunii de Jandarmi Pitești; iar a doua Ecaterina Bărgăuan născută la 13/25 Ianuarie 1859 se găsește, cu fiica și cu ginerele ei, protopopul Eugen Jancovschi, în Germania. Cât de puternic și sănătos va fi fost stejarul din care a vlăstărit pictorul B., dacă surorilor sale le-a fost dat să ajungă această binecuvântată vârstă, și cât de nedreaptă i-a fost soarta, care l-a răpus la vârsta de abia 48 ani!

Pictorul B. a avut un frate, Dionisie, medic veterinar, despre care știam c'a trecut, încă la 1879, în Țară și s'a căsătorit la Giurgiu cu fiica unui președ. de tribunal.

D-l Dim. Bucevski aduce câteva date noi¹⁾: În 1877 Dionisie era medic veterinar la grădina zoologică din Viena. D-rul Capșa, pe atunci director general al serviciului sanitar român, făcându-i cunoștința, l-a luat cu el în Țară. Schimbându-și numele în Bucescu, a fost numit medic veterinar al județului Vlașca. Pe la 1879 s'a căsătorit cu Alexandrina Mateescu din Giurgiu. A avut doi copii: Corneliu, actualmente colonel în rezervă la Piatra Neamț, și Silviu, absolvent al Academiei regale navale din Livorno, fost căpitan de cursă lungă în serviciul

1) Dimitrie Bucevski, *Originea familiei Bucevski*, Cernăuți 1939.

maritim român, decedat în 1919, a cărui văduvă (italiancă) și fiică (Henriette) trăiesc la Napoli.

*

În monografia asupra societății studentești România-Jună dela Viena¹⁾, Ion Grămadă amintește de câteva ori și de pictorul B. Astfel aflăm despre praporul comandat de Doamna general Haralambie născ. Magheru, pentru serbarea dela Putna din 1871, că pictorul B. a pictat portretul lui Ștefan cel Mare în acest prapor după un portret mai vechi, care se găsea la Măn. Putna (40). Cunoaștem astfel modelul pe care l-a folosit B.

Dintr'o scrisoare, pe care Iraclie Porumbescu o adresase la 1 Februarie 1881 lui B. la Viena, menționată în broșura mea *Bucovina în pictură*, mi se părea că Ciprian Porumbescu venise abia în 1881 pentru studii muzicale la Viena. Aflăm acum din monografia lui Grămadă (72) că Ciprian Porumbescu venise la Viena încă în toamna anului 1879, ceea ce rezultă dintr'o scrisoare a acestuia cu data Viena 14 Noemvrie 1879. Deci C. Porumbescu a făcut studii muzicale la Viena timp de 2 ani și prietenia dintre dânsul și B. a avut vreme să se închege până în toamna anului 1881, când Ciprian Porumbescu părăsește Viena pentru a se stabili la Brașov.

Grămadă ne mai relatează (după informațiunile lui Vasile Halip) două întâmplări, care ilustrează raporturile de prietenie dintre B. și C. Porumbescu.

Într'o zi Ciprian și „garda“ lui fiind „tufă“ de parale, își iau refugiul la pictorul B. Dar și B. nu le poate ajuta, aflându-se și el „tufă“. Atunci Ciprian, cuprins de melancolie, „zice“ din vioară o doină atât de tristă, de-ți părea că vioara geme ca un om rănit. Halip și B. se pomeniră chiar lăcrimând, dar numai puțină vreme, fiindcă deodată Ciprian schimbă doina într'o tropoică nebună, care i-a înveselit pe tustrei (80).

B. îl introduce pe Ciprian în cercul pictorilor reputați din Viena, întruniți în societatea „Albrecht Dürer“. După un bal dat de această societate, la care petrec admirabil, B. și Ciprian pleacă însoțiți de o societate mai mare la o cafenea unde Ciprian îi scrie fiecăruia dintre cei prezenți câte o melodie compusă spontan, chiar în clipele cele, și pierdută tot atunci pe totdeauna (82).

2) Apărută la Arad, Tipografia Concordia 1912.

Referindu-se ca izvor la o scrisoare a D-rului Ilariu Puscariu, din 21 Faur 1911, Grămadă ne mai istorisește că la societatea literară și științifică, carea precedat „România-Jună“, li se elibera celor cari părăsiau universitatea, după terminarea studiilor, câte o diplomă alcătuită în stilul cronicarilor, caligrafiată în cirilice de Dr. Vasile Grigorovița. Diploma era frumos încadrată, împodobită cu grave embleme de știință, dară împănată și cu glume studențești, zugrăvite de talentatul pictor bucovinean Ep. B.

Iată câteva amănunte caracteristice, care se mai adaog la datele lui T. V. Ștefanelli și ale lui I. Slavici despre viața de odinioară a studenților români dela Viena, la care participa și pictorul Bucevski.

*

Jean Naum, în cartea *Din volbura vremii*, arată cum l-a cunoscut, cam pe la 1887, în casa părinților săi, din orașul său natal Roman, pe Eminescu. Tatăl autorului îl luă de mână și l prezintă lui Eminescu.

„M'am uitat la el și.... nu l-am uitat“ — ne spune D-l Naum — iar Eminescu, privindu-mă duios, de mi-a mers privirea până'n fundul sufletului, a zâmbit și, trecându-și mâna prin părul meu bălai, mi-a spus încet și dulce: — Să-ți dea Dumnezeu sănătate și noroc și să cauți să ajungi om adevărat“ — ¹⁾.

Cetind aceste rânduri mi-am amintit că și pictorul B. a spus acelaș lucru, când a fost vorba dacă unul dintre numeroșii săi nepoți să termine liceul și să urmeze Universitatea, zicând: — Nu e neapărat nevoie să devină universitar, dar în or ce stare ar fi, să fie om întreg („ein ganzer Mann“) ²⁾.

Mă întreb: să fie oare simplă întâmplare această potrivire de păreri sau e rezultatul cisluirilor lor din atelierul lui B. dela Viena, sau al unor sfaturi, primite dela acelaș dascăl Cernăuțean sau Blăjean.

Orî cum ar fi, ea e o dovadă că atât Eminescu cât și Bucevski aveau aceeași înaltă concepție despre ceea ce înseamnă a fi *Om*.

*

Atelierul pictorului Bucevski l-am vizitat întâia oară în toamna anului 1890 când am venit ca absolvent al liceului din

1) Cf. Buletinul „Mihai Eminescu“ Anul XI, 1940, pag. 4.

2) Vezi Rev. „Făt Frumos“ Anul VI 1931, pag. 12.

Rădăuți, pentru a mă înscrie la Universitatea din Cernăuți. Protectorul și prietenul lui B., Mitropolitul Silvestru, îi pusese lui B. la dispoziție mai multe camere în aripa de răsărit a Palatului Mitropoliei la etajul I, dar B., nu folosea decât două camere și un antreu. Una dintre camere, situată chiar vis-à-vis de apartamentul Mitropolitului din corpul principal, îi servea ca dormitor, iar alta ca atelier. Menajera sa, Iosefina Scherer, locuia și îi gătea masa în altă parte, în *strada Seminarului*, în dosul clădirii actuale pentru Consilierii eparhiali și profesorii facultății de teologie, unde B. lua de obicei masa, când nu era invitatul Mitropolitului. Atelierul era poate camera cea mai mare, fiind aranjat cu mult gust. În afară de cele mai importante tablouri ca *Bacanalul*, *Bacanta*, *Dante în exil* și altele, se mai găseau aici o mulțime de obiecte de artă, porțelanuri, cristaluri, broderii fine, șaluri turcești, toate puse la locul lor și, pe lângă acestea, și o mare bibliotecă. Dintre tablourile ce se găseau în atelier mi-au impus mai mult tablourile *Bacanalul* și *Bacanta* prin mărimea lor, dar și prin arta lor desăvârșită. Chipurile acestora erau în mărime naturală. Dar mai ales *Bacanta*, un splendid nud, o tânără blondă cu chip de Venus, încunjurată de un Faun și un Amor, m'a impresionat covârșitor. Nu mai văzusem până atunci atare măiastră întrupare. Mi se părea a avea că tânăra fată, văzându-se în toată fermecătoria ei golițiune, își aplecase privirea cu castitate feciorelnică.

După moartea lui B., nu s'au aflat în Cernăuți cumpărători pentru aceste tablouri. Iosefina Scherer, care le-a moștenit, le-a luat cu sine, când s'a întors în patria ei, la Viena; și erau să fie pierdute pe totdeauna în vasta metropolă, dacă nu se găsea mai târziu bucovineanul Dr. Florea Lupu, ca să le cumpere.

Cu întoarcerea d-rului Lupu la Cernăuți, cele două tablouri și tabloul *Dante în exil* fură repatriate. Ele deveniră centrul de atracție al casei Lupu. Dar Fl. Lupu era familist. D-sa crezu că n'o poate lăsa pe tânăra *Bacantă* în văzul tuturor...

De atunci un pictor necunoscut i-a înfășurat trupul cu un văl, denaturând astfel opera artistului B. și răpindu-i tot farmecul!

Dr. Fl. Lupu căsătorindu-și fiica, *Bacanta* și *Dante în exil* trecură apoi prin mariaj în posesiunea d-lui Dr. Alexandru de Racotzi-Filip, dela Baia Mare.

Ele au rămas și după moartea fiicei D-rului Lupu în posesiunea soțului ei, Racotzi. După fotografiile ce i le-a cerut Dr.

Lupu, la insistența mea, le-am putut reproduce în revista „Boabe de Grâu“¹⁾ și în revista „Făt-Frumos“²⁾. Unde însă vor mai fi fiind originalele? Rămas-au în teritoriul *ocupat*?...

D-rul Fl. Lupu era dispus să vândă *Bacanalul*, care-i mai rămăsese, pentru un muzeu; dar cine să-l cumpere? Fondurile Statului n'au ajuns nici când pentru asemenea gesturi și nici un Anastasie Simu, nu se găsește așa curând!...

*

În vara anului 1939 încercam să descopăr câte ceva din opera lui B. dela Viena. Mă adresasem părintelui protopop Petru Jancovschi, parohul capelei românești din Viena. Dar izbucnirea războiului germano-polon a zădărnicit toate planurile noastre. Părintele Jancovschi nu mi-a putut da decât informațiunea cine sânt moștenitorii D-rului Sterie Ciurcu din Viena, fost prieten al lui B. și desigur și posesor al câtorva tablouri B. Adresându-mă imediat D-lui Zaborovschi, Consilier de Legație în București, soțul unei fiice a D-rului Ciurcu, a rămas ca d-sa să vadă ce are și să-mi comunice.... Cealaltă fiică, căsătorită după un D. Maior Munteanu e undeva în Ardeal....

Dar câte odată întâmplarea e mai priincioasă.... vizitându-mă într'o zi părintele protopop Victor Berariu dela Sf-tul. Nicolae din Cernăuți, și văzând într'un album fotografia tabloului *Ian ascultă*, de care Vicențiu Babeș spunea că, pe la anul 1880, ar fi fost proprietatea „opticului“ (Optiker's) Müller dela Viena, mi-a comunicat că un tablou la fel se găsea în casa părintelui său și că de prezent va fi la unul dintre fiii fratelui său, Dimitrie, din Vechiul Regat.

Poate că într'o bună zi îl vom vedea...

Și câte nu se mai pot întâmpla, — când norocu-și schimbă pasul?!...

Atât de ospitaliera revistă „Făt-Frumos“ ar publica desigur orice știri privitoare la atât de nedreptățitul artist bucovinean Ep. Bucevschi!

*

În sfârșit să ni se îngăduie două-trei cuvinte și față de cartea d-lui Gh. Oprescu, *Pictura românească în secolul al XIX*,

1) Revista „Boabe de Grâu“ 1934, 519 și în extrasul din această revistă: *Bucovina în pictură*.

2) Revista „Făt-Frumos“ Anul XII 1937, 183.

— carte de sinteză, care ar fi putut să scoată la lumină viața și opera artistului bucovinean, atât de necunoscut, mai ales în inima țării. Dar' ce se întâmplă? Sumedenie de erori și aprecieri false, cari, evident, nu pot fi explicate altfel, decât prin informațiile ce i-au fost furnizate autorului de oarecari studenți debutanți...

Astfel, după această operă, B. ar fi născut la Iliești, comuna Iacobeni! Unde-s Ilieștii și unde Iacobenii?! B. s'ar fi împrietenit încă înainte de 1868 cu Eminescu, care se afla la studii în capitala Bucovinei și-și începuse activitatea sa *politică*¹⁾; că opera cea mai însemnată a lui B. ar fi pictura bisericească dela Frătăuții-vechi; și că B. „se impune prin calitățile *solide* ale artei sale, *comparate* cu cea a confrăților bucovineni“. Va să zică *solidă* numai în comparație cu pictorii bucovineni! Dar nu poate fi comparată cu a confrăților din alte provincii, căci după cum ne spune în altă parte — lucrările lui B. nu se ridică la nivelul tablourilor similare pe cari pictorii din Țară le expuneau atunci în diverse ocazii.

În afară de aceste calități ale pictorului B., cari printr'o anumită metodă a comparației se reduc aproape la zero, întrucât trebuie să admitem că și lucrările maeștrilor contemporani din Țară nu erau la nivelul unui Rafael, Tizian sau Leonardo da Vinci — i se mai atribue lui B. și meritul imaginar de a fi introdus „ordine pentru o mai ușoară înțelegere din partea credincioșilor în succesia și rostul scenelor pictate“, — când știut e că succesia și rostul scenelor în pictura bisericească se îndreaptă după un tipic, neschimbat din timpurile cele mai vechi.

Înzestrat cu așa calități și având astfel de merite, B. „încearcă“²⁾ și alte subiecte, peisagii, casa părintească din *Cliești* (!)

În sfârșit sunt amintite și „restaurările“ lui B. dela mănăstirile bucovinene, și referindu-se la competența d-lui Paul Henry „care se exprimă (asupra lor) cu cea mai mare rezervă“, autorul(?) crede suficient a se referi la autoritatea unui Francez, care, fiind Francez, nu poate greși....

Dar pentru a te convinge de priceperea și simțul de pietate pe care l-a avut B. față de vechea noastră pictură bisericească, era de-ajuns, să citești, pe lângă ce-a scris Paul Henry, și ceea ce-a reportat B. Consistoriului mitropolitan dela Cernăuți cu

1) Poate greșală de tipar?! Citește: *poetică*!

2) Încearcă sau chiar reușește?!...

privire la restaurarea bisericii dela Arbore¹⁾: „..... dar lucrul acesta (repararea zugrăvelii) nu se poate încredința ori și cui — spune B, în acel raport —; se cer dela un restaurator cunoștințe multe care nu le posedă ori și cine, iar pictura aceasta e prea prețioasă, ca să se poate da ca obiect de încercare fiecărui zugrav de rând, care fără cunoștinți, fără pietate pentru un monument atât de prețios, cu restaurarea sa, ar ruina tot și deplin, după cum ne arată probele de restaurare care se află în pronaosul bisericii dela Arbore. Ca să se prourmeze (= continue) în modul acesta de restaurare, ar fi un vandalism, care nici prezentul nici viitorul nu ni l-ar putea ierta; mai bine să rămână picturile aceste vechi sub pătura scutitoare de murdărie căci încă și așa se prezintă mărețe, decât să iasă la lumină într'un mod, care vatămă tot simțul estetic.....“.

De altfel — după câte știm — B. n'a reparat pictura veche fresco decât la biserica dela Rădăuți; și aici așa cum i-a fost comandată de guvernul austriac, pentru ca acest monument istoric să poată servi ca biserică parohială și mai ales pentru a nu cheltui prea mult din fondul bisericesc pe care-l administra.

Oricât de strein a fost guvernul austriac, avea toată priceperea și destul simț de pietate pentru o astfel de pictură și n'ar fi admis în nici un caz ca să fie alterată printr'o restaurare analfabetă.

Că prin restaurarea făcută de B. nu s'a făcut alta, decât să se acopere o parte din vechea pictură deteriorată cu o „pătură scutitoare“ de vopsea, ne-o confirmă un alt cercetător al vechilor noastre monumente, d. prof. univ. Dr. Ioan Zugrav²⁾ care ne informează:.... „în timpul din urmă au început a ieși la iveală de sub vopseaua nouă (a lui B.) chipuri de ierarhi. Deasemenea în naosul bisericii, deasupra ferestrei de mijloc, pe stânga, s'a ivit în iarna aceasta o scenă biblică, probabil Întrarea în Ierusalim a Mântuitorului, iar din pictura de pe colonne se arată din nou hainele sfinților“.

Deci și reproșul unor restaurări făcute fără cunoștință de cauză rămâne neîntemeiat...

Corneliu Gheorghian

1) Cf. Rev. „Făt-Frumos“ Anul VII, 1932, 189.

2) În *Biserica Neamului din Rădăuți*, tipografia „Mitrop. Silvestru“ Cernăuți (fără an).

Pădurar

*La margini de huceag îmi am coliba :
În fiecare seară căprioarele cu ochi de stele
Vin să-mi vegheze visurile mele..
La margini de huceag îmi am coliba.*

*Cu barda subsuoară o pornesc în zori,
Ca să-mi croiesc cărări spre holmurile nalte
Spre tainițele lumii celeilalte
Cu barda subsuoară o pornesc în zori.*

*Îmi taie calea veveriți hoinare,
Stând la taifas cu lupii în răscruci.
Un brad cât o biserică: fac cruci.
Alerg pe urma unei veveriți hoinare.*

*Sânt frate bun cu urși morocănoși,
Atât de singuratici și tăcuți,
Că par fărâmi din munți nemaivăzuți —
Sânt frate bun cu urși morocănoși.*

*Alerg pe urma unui vis hoinar...
Oprîți, voi veverițe năzdrăvane !
Dispar Domnițe speriate, în rădvane.
Îmi stau în cale iazuri de cleștar.*

Aurel V. Sânger

Multe și mărunte...

Rectificarea în „Doina” lui George Voevidca. — Versurile 11-14 din *Doina* măestrului George Voevidca, reprodusă de noi în „Făt-frumos” 1940, 112, se vor ceti așa ca’n „Glasul Bucovinei” din 4 August 1940 :

Raiu să facă răul
Plai să facă hăul
Și pustie—plinul
Și miere—veninul

Redacția lui „FĂT-FRUMOS”

Samuil Isopescu către Ep. Bucevschi

I.

În carența informațiilor pe cari... nu le prea avem cu privire la tot ce lămurește viața și opera marelui Epaminonda Bucevschi, ni-i binevenită chiar și această mărturie de față, pusă nouă la dispoziție de neobositul cercetător al lui Bucevschi, d. consilier Corneliu Gheorghian.

O scrisoare deci a celui Samuil Isopescu, cunoscut și din biografia lui Eminescu și profesor de istorie la liceul din Suceava, despre care, tot în raporturile lui cu Bucevschi, vorbim în alt comemorativ al nostru¹). Scrisoare deci dela acel S. Isopescu (1842—1914) care, într'unul din *Manualele* sale de istorie universală, îl decreta pe Ep. Bucevschi *cel mai mare pictor al Românilor*.

Câteva sublinieri ale noastre. Invocarea Muzei — chipurile — dela începutul scrisorii e caracteristică pentru tânărul profesor care venia din literarizanta atmosferă a studențimii noastre Vieneze. Pentru raporturile de cordială amicitie cu Bucevschi e elocvent pasagiul: „Mă vei atașa și mai mult decât m'ai atașat până acum de atâtea ori“.

Întrebarea: „Malst du fleissig?“ — dă de înțeles că'n adevăr Bucevschi — precum știm și de altfel — era foarte silitor la paletă. Ni-i direct menționat și acel portret al lui S. Isopescu, executat de Bucevschi, asupra căruia stăruim în acelaș articol al nostru. La data scrisorii, portretul își mai aștepta doar rama.

Interpuncția și două-trei corecturi ortografice le punem noi scrisorii.

Leca Morariu

II.

Reuseni,²) am 12. Juni 872.

Lieber Epaminonda!

Endlich ist die Zeit da, dass auch ich ein Lebenszeichen von mir gebe. Wo soll ich anfangen und wo aufhören die Beschreibung meines wechsellvollen Lebens? Hilf mir o Muse!

1) Apare, probabil, în „Convorbiri Literare“ 1911.

2) Scrie evident din casa parohului dela Reuseni, Nicolae Manaradian cf. pasagiul de mai jos: „Manaradian se bucură acu (de scrisoarea Carolinei), dacă o cădea de acord cu dânsa“.

Nach Czernowitz angelangt, erfuhr ich, dass mir das Stipendium belassen worden ist, bis auf weiteres; also ich beginne meine Carriere mit Pensionirung. Nun schlendere ich in der Bucowina herum — bin endlos faul, habe kein Geld — da das Ministerium es mir noch nicht angewiesen hat. Ich musste leihen, um dir für die besprochenen Sachen Geld zu schicken. Nun schicke ich es dir und bitte dich inständigst nehme¹⁾ diese Mühe auf dich und besorge mir alles und zwar auch einen Stockschild — denn ich habe den Stockschild, den ich gekauft habe, der Agrippina²⁾ geschenkt; — die arme ist sehr leidend (Lungenentzündung), ich musste ihr also eine Freude machen.

Den Brief der Frau³⁾ von Iassy hast du wohl noch. Sei daher so gut, lieber Freund, und kaufe die Sachen ein und schicke sie direkt nach Jassy und zwar unter der Adresse: H. Emil Isopescul⁴⁾ in Iassi, Institutul Academic în Sărărie, Strada muselor. Für das Porto kann ich dir wirklich nichts schicken — aber, wenn es dir nicht möglich ist bis auf weiteres für mich das Porto zu zahlen, so glaube ich dass die Sachen auch ohne Porto abgeschickt werden können; für die Embalage werde ich dir gewiss mit Dank den Betrag abgeben in den Ferien. Lieber Freund, thue mir diesen grossen Gefallen und du wirst mich noch mehr verbinden, als du mich bis jetzt so oft verbunden, hast. Du befreist mich von einer grossen Sorge!

Ich fahre morgen für einige Tage nach Iasi um die Langeweile zu vertreiben. De buksai⁵⁾ nici vorbă prin Bucovina! Vielleicht ht drüben, aber ich habe gehört, dass meine theuere von dort krank war. Bis ich von Iasi zurückkomme nach Suczawa, wird vielleicht auch eine Antwort von dir und Carolin angelangt sein. Auf den Brief der Carolin gib eine Marke und wirf ihn in (den) Kasten, falls sie noch dieselbe Adresse hat. Ich habe ihr den Vorschlag gemacht, sie soll zum Manaradian als Wirtschafterin, kommen, sie möchte es gewiss gut haben⁶⁾, und den Verdinst wie in Wien; wenn sie dich fragt, so mahle ihr das ganze nicht

1) Corect: *Nimm*.

2) ?.

3) ?.

4) Fost apoi magistrat la Suceava și Cernăuți.

5) *Bucsa* e și numele unui frumos-infloritor arbust (*Sportium junceum*). — Aice, metaforă... holtească — cf. pasagiul următor: „De bucsai n'a duce Carolina dor la dânsu“ (Maradian fiind văduv).

6) S'a și împlinit întocmai, cum înțelegem dintr'o scrisoare dela Reuseni (fără dată), adresată de această Caroline Rössel unei prietene a dânzei (pro-

schwarz aus. Die Pepi¹⁾ wäre für den Platz zu schwach und dann ist es ja auf dem Lande. Die Carolin wird einer Landwirtschaft gut vorstehen. Der Manaradian freut sich schon darauf, falls er mit ihr übereinkommen wird. Nur bitte ich dich halte das ganze sehr geheim vor allen Bekannten; es dürfte dies Niemand erfahren, sonst ist nichts daraus. De buksai n'a duce Carolina dor la dânsu, das denke ich mir halt aso²⁾!

Ich werde auf den 17. Juni wieder in Suczawa sein und hoffentlich schon einen Brief von dir empfangen; schreibe also schnell: Adresse S. Isopescul, Professor in Suczawa, abzugeb. beim gymnas. Schuldiener. Die Carolin soll schnell antworten.

Viele Grüße der Pepi, dem Vasili³⁾, Mihai⁴⁾ etc. Wann geht Arkadi⁵⁾ zur Clausur⁶⁾?

Antworte recht bald und besorge, mir, lieber Freund, die Comision. Wie geht es dir? Malst du fleissig? Ach mein Bild! Ich habe noch kein Geld für die Rahme, aber bald werde ich dir schreiben.

dein Freund
Samuel

babil Iosefinei Scherer, cunoscută din biografia lui Epaminonda Bucevski). Scrisoarea menajerei Carolin, într-o ortografie și ținută foarte menajeristă.., e importantă și prin pasagiul care amintește de Bucevski: „...dan Sontag um 11 Uhr waren mir (= wir) in Crakau die Freude kann ich Ihnen nicht Schreiben die ich gehabt hab als ich den den Herrn von Boscheski gesehn hab da Sind mir (= wir) in Resterratzion und haben Bier getrunken, da hatt das glas 18 Kreuzer gekostet dan Sind wir Zusammen gereist bis Abends 10 Uhr da war mir der Tag nicht lang da haben mir gespeist. Braten Birnen und Wuchtern und wan ich gesagt hab was [wird] die Iosefine machen? da Sagte er Sie wird weinen und ich weine auch da hatt er die Weinflasche genommen und habben mir getrunken, bis abends zehn Uhr war ich ganz Lustig 10 Uhr waren mir [in] Lemberg da war ich wieder allein..“.

1) Pepi e diminutivul lui Iosefine; deci: Iosefina Scherer.

2) Reținem nuanța comic-burlescă a acestui vulgar-colorat aso!

3) Dr. Vasile Grigorovița — cf. C. Gheorghian, *Bucovina în pictură* 1935, 15 și același, în „Făt-Frumos“ XII 1937, 176.

4) Mihai Grigorovița — cf. C. Gheorghian, *Bucovina în pictură*, 15.

5) Dumitru Arcadie Isopescu (frate mai mic al lui Samuil), profesor de matematică la Suceava și autor de manuale didactice. (v. *Enciclopedia română* a lui C. Diaconovici).

6) Examenul scriptic de capacitate, dat în completă reclusiune.

De-ale lui Ion Codru-Drăgușanu *)

Deoarece minunata carte cu călătoriile în străinătate ale lui I. Codru Drăgușanu are partea și norocul să fie cercetată și înfățișată la cursul Dv. universitar din București, dați-mi voie a vă împărtăși câteva însemnări ale mele asupra acestei cărți:

1. A. Vizanti, despre *Peregrinul Transilvan* ajuns în Spania — în Buletinul Instr. publ. V. A. Ureche I. (1865—6), pag. 287.

2. Jarnik, *Scrisori din călătoria unui filolog la 1879* — în Revista „Transilvania“ pe 1917, pag. 31 a extrasului:

„Făgăraș, jumătatea lui August 1879. Aveam de gând ca din Sighișoara să urmez călătoria mea la Brașov cu drumul de fer oriental ungar; mă lăsai însă de acest plan, dupăce fostul vice-span și actualul president al oficiului de orfani și de văduve, I. Codru-Drăgușanu, mă pofti ca, folosindu-mă de căruța sa, să vizitez Făgărașul“.

3. „Foaie pentru minte, inimă și literatură“ Nr. 4 din 1853 are o traducere de I. G. 1) Codru. În N-rul următor pag. 37: *Suvenire din călătoria mea*, Viena 6. Dec. 1852. Iar la pag. 54: Viena 12 Dec. 1852. Al d-tale G. — (Stilul seamănă cu al lui Codru-Drăgușanu).

4. Asupra citatului dela pag. 84 (ediția 1910 Vălenii-de-Munte) vezi: N. Densusianu — *Monumente pentru Istoria Țării Făgărașului*, pag. 93, docum. XXXI din 8 Mart 1652.

5) Data (și împrejurarea) morții lui I. C. Dr., arătată de N. Iorga în *Prefața* ediției 1910 pag. XVIII trebuie rectificată (și completată) în sensul celor spuse în „Făt-frumos“ XV 1940 pag. 137—138.

6. Asupra activității lui I. C. Dr. în Făgăraș vezi și *Mono-grafia bisericilor, școalelor și reuniunilor române din Făgăraș* de Nicolau Aron, paroh ort. rom. Făgăraș, 1913.

7. În revista „Cuget Clar“ (16 Iunie 1937) N. Iorga zice că Eugen Lovinescu i-a trimis spre publicare în „Sămănătorul“ o veche dare de seamă spaniolă a scrisorilor lui Codru Drăgușanu. I-a tipărit numai o jumătate de pagină.

8. În *Prefața* lui N. Iorga (ediția 1910) se zice la pag. III:

*) Distinsul nostru prieten și colaborator d. G. T. Kirileanu să ne ierte că le dăm în vileag aceste atât de prețioase informații... — Nota Redacției.

1) Și nu uităm că în gramatica sa (dela 1848), acestaș I. C. Dr. semnează: *Ioanne Germaniu Codru*. — Nota Redacției.

și IV: „avu norocul să întovărășească la Paris pe un printz bucureștean“. În cuvântarea sa, N. Iorga, la Academia Română (24 Mai 1921) despre I. Brătianu, zice: „o beizadea ghiculească“. Dar din textul ediției 1910 pag. 31, 20, 73, s'ar înțelege că e vorba chiar de *Vodă* Alexandru Ghica. Tot în această cuvântare N. Iorga îl recomandă pe I. C. Dr.: „cu însușiri de țaran hâtru“!

9. Titlul gramaticii e: *Rudimentele Gramaticii Romane Estrase din Tentamen criticum, cu adausu de regule simple și diverse anotațiuni pentru usulu scolariloru începători de Ioanne Germaniu Kodru, Profesoriu în scoala elementară de Ploiești. Eucurești. În Tipografia Colegiului Sântu-Sava 1848.* — Format 8°, 95 pagini.

10. Ediția „prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu tipograf“ în 1910, cu prefață de N. Iorga, având multe greșeli și omisiuni — când, după război, am aflat că se va face o nouă tipăritură, i-am dat lui C. Onciu exemplarul meu cu îndreptări, spre a se folosi la noua ediție. Nu știu ce îndreptări va fi făcut, căci nu mai am această nouă ediție. Dar zic în sinea mea: Multe greutăți de limbă și de stil nu puteau fi deslegate de bunăvoința tipografului C. Onciu — cu toată încrederea arătată de N. Iorga — la această editare a *Peregrinului Transilvanu* (ca și la editarea manuscrisului cu vechiul *Herodot*). Amândouă aceste editări s'ar cuveni să fie revăzute pentru o nouă tipărire, mai conștiincioasă. — Și iată câteva dintre scăderile mai boacâne ale ediției din 1910: Omisiunea, la pag. 14, a hăzosului dialog țărănesc cu Noa! — S'au suprimat și multe note explicative, foarte interesante, de sub paginile ediției Sibiu. — Pag. 17 *făină*, în loc *fărină*. — meu *frământat*, în loc de: *fermentat*. — Pag. 53: „Iar apa mare“ în loc de „era apa mare“. — Pag. 120: „așa *un* lucru mic!“ Acest *un*, străin²⁾ limbii românești (*so ein* nemțesc) nici nu-i în ediția dela Sibiu! — Pag. 152: *Niccia* în loc de Nizza (sau Nice fr.). Cf. p. 144 unde-i vorba tot de proselitism. — Pag. 160: „So-brietatea *perfectiontă*“, în loc de „*personificată*“. — Pag. 180: *făloșii* republicani“, în loc de „*falșii* republicani“. — Pag. 188: „nenumăratele“, în loc de „nemăsuratele“. — „Rusia“ în loc de „Roma“. — Pag. 212: „epoce ale *anului*“, în loc de „epoce ale *omului*“. Etc. etc.

G. T. Kirileanu

2) La fel în pag 3: „cu o rară atenție“, când ediția 1865, 3 glăsuia neaoș românește: „cu rară atențiune“. — Dar pentru acest abuziv și străin articol nehotărît cf. Leca Morariu, *Graiul viu - corectiv stilistic* 1940 — Nota redacției.

Trupului meu

*O soție-afurisită,
Pururea nemulțumită —
Chiar în patru de te-ai face
Ca s'o poți îndestuli,
Ea în opt ți s'ar desface
Pricină spre a-ți găsi...*

*Tot așa capricios
Mi-ești și tu, trup păcătos —
Trup al meu, dușman al meu,
Părăsit de Dumnezeu.*

*Ce n'am cheltuit cu tine,
Numai ca să fie bine!..
De-a fost frig, te-am îmbrăcat,
De-a fost cald, te-am îmbăiat;
De te-a strâns cumva vreo gheată,
Mănezi ți-am făcut altă;
Ochii dacă ți-au slăbit,
Cu-ochelari i-am înfrățit;
Te-am hrănit, flămând de-ai fost
Și în dulce și în post.
De infecții te-am păzit
Și la soare te-am prăjit.
Am trudit o viață n'reagă
Ca să bag în tine vlagă.*

*Dusu-te-am vară de vară
Pela băile din țară;
Ba, deși-mi era povară,
Te-am dus și peste hotară!*

*Tu, în schimb, neîmpăcat
Dușman nu te-ai îndurat
Să-mi faci dar o zi senină,
Trup al meu, fire haină!
Sufletu-mi, cu dor de-avânt,
Prinsu-mi-l-ai de pământ
Cu-ale bolilor verigi
Cu-ale suferinței chingi.*

*Dacă, deci pe urma mea,
Nici un fapt n'o rămânea
Vremea spre a o'nfrunta,
Vina e întreag'a ta.
Căci oricând am năzuit
Spre 'nălțimi, spre Infinit,
Plumb de aripi mi-ai legat;
Când c'o grevă de ficat,
De rinichi, ori de stomac,
Când cu o colecistită
Sau cu vreo amigdalită,
Cu nopți albe fără'odihnă
C'o viață fără tihnă...*

*Ce-ă fost mult îns'a trecut
Vine, — o simt — ceasul temut
Sufletu-mi când va scăpa
De subt tirănia ta.*

*Râde-voi atunci cum n'am râs,
Răs amestecat cu plâns:
Plânsul, pentru ce-mi fu drag,
Râsul, pentr'un ins pribeag,
Cu-ochii pururea spre Cer,
Dar Satanei prizonier;
Suflet dornic de 'nălțimi,
Pironit însă 'ntre spini:
Un al doile Prometeu
Cu-aiere de semizeu.*

(După vol. *Iluzie și realitate*, Poezii, Brașov 1940)

S. Tamba

Herder și muzica

Johann Gottfried von Herder, ctitor al Germaniei naționaliste din zilele noastre, mare inițiator și îndrumător într'o mulțime de domenii, e îndeosebi descoperitorul și crainicul cântului popular, fiind chiar el și creatorul cuvântului „Volkslied“, după engl. „popular song“. Îl are întâia oară în acel manifest-program care fu tratatul „Auszug aus einem Briefwechsel über Ossian und die Lieder alter Völker“ (1771), unde, extaziindu-se de poemele atribuite bardului celtic din veacul al III-lea d. Chr — în realitate, ele erau falsificatul preotului scoțian James Macpherson, falsificat ce avu însă succes, răsunet imens în toată Europa — face apologia cântului popular, susținând teza că aceste cânturi sunt cu atât mai vii, mai slobode (freier), mai sensibile (sinnlicher), cu cât mai primitiv (wilder) e poporul. Două cântece intercalate într'o comedie a lui Shakespeare, un cântec de dragoste peruan și o rugăciune de aceeași proveniență, cântecul unui tânăr lapon îndrăgostit, o firoasă baladă scoțiană (Edward), două cânturi mitologice scandinave și iar o veche baladă scoțiană, în sfârșit câteva probe germane, urmate de un bocet grönlandez, vin să illustreze adevărul că viața atât de intensivă și cu ea viabilitatea poeziei acesteia e condiționată între altele și „vom Lyrischen, vom Lebendigen und gleichsam *Tanzmässigen des Gesanges*.... vom Gange der *Melodie*“.

Iată-l deci pe Herder apreciind ca esențial în cântul popular elementul muzical, deci ritmul și melodia. Deaceea nu-l iartă pe poetul Michael Denis (zis, prin anagramă, „Sined der Barde“) că-l falsificase pe Ossian, traducându-l în hexametri.

Tractatul amintit se încheie cu un omagiu adus poeziei lui Klopstock. Te întrebi unde-i Klopstock și unde-i cântul popular? Ce are a face unul cu altul? Ei bine, după Herder are: trăsătura de unire e muzica din odele lui, acel „Wohlklang“, acea „Melodie des Herzens“, acel „Tanz“ al stihurilor lui.

Iar în prefața epocalei sale culegeri de „Volkslieder“ (1778/79) din toată lumea cetim: „Das Wesen des Liedes ist *Gesang*, nicht Gemälde; seine Vollkommenheit liegt im *melodischen Gange* der Leidenschaft oder Empfindung, den man mit dem alten treffenden Ausdruck *Weise* *) nennen könnte“. De

*) Citat la R. Haym, „Herder in seinem Leben und seinem Werke“, Berlin 1885, vol. II, pag. 707.

aceea pentru traducător, marea problemă, cea mai anevoioasă e „diesen Ton, den Gesangton einer fremden Sprache zu übertragen“; adesea aceasta nu se poate realiza decât alterând conținutul.

Ajungem astfel la raportul lui Herder față de muzică. Opiniile sale în materia aceasta, enunțate cu diferite prilejuri, le va rezuma în „Kalligone“, — titlu pe care el însuși îl traduce „das schöne Kind des Himmels“ — al unui tractat de estetică, în formă de dialog, unde polemizează cu Kant. Biograful Rudolf Haym constată că chiar aci, în materie de muzică, e un abis între estetica lui Herder și a lui Kant, ale căror puncte de vedere în celelalte chestiuni nu sunt așa de divergente, ca să nu se poată concilia.

Kant nu avea nici o legătură cu muzica și o tratase vitreg, exprimându-și îndoiala dacă ea, care nu e decât un joc de senzații, n'ar trebui socotită mai curând între artele *plăcute* decât între cele frumoase, „wie die Kochkunst etwa, wie das Glücks- und Lachspiel“ și afirmând că ea vorbește, fără idei, numai prin senzații, cari se produc din afară, că e numai transitorie (*vorübergehend*) și mai mult plăcere sensuală (*Genuss*) decât cultură, căci jocul de idei care se produce alături (*nebenbei*) nu e decât efectul unei asociațiuni quasi-mecanice, deci că, judecată cu rațiunea, muzica are mai puțină valoare decât oricare alta dintre artele frumoase. Deaceia ea, ca orice plăcere a simțurilor, cere schimbare mai frecventă, neputând suporta repetarea de mai multe ori fără să producă desgust. Herder arată că afirmația aceasta din urmă e în contradicție cu orice experiență, întrucât chiar muzica, dintre toate artele, reclamă cel mai mult repetarea: „bei keiner wird das *ancora* so oft gehört“. „Melodie, die Schwunglinie des ganzen Ganges der Töne, wird eben durch ihr Wiederkommen erfreuender; bis zum Entzücken kann ihre Wirkung steigen. Stellen, die uns innig rühren, können wir nicht gnug hören“. Iar în ce privește efectul cultural al muzicii, pe care Kant îl taxa atât de jos, Herder e la largul său, când zice: „Sollte man ohne alle Fabel die Wirkungen sammeln, die Töne und Lieder aufs menschliche Gemüt einzeln und in Familien, Haufen, Versammlungen, Nationen gemacht haben, eine Reihe von Wundergeschichten würde die Musik vom untersten Platz, auf welchen sie gestellt

ward, auch in Bezug auf die Kultur der Menschheit hoch empor heben“.

Într'adevăr, Herder iubia mult această nobilă artă, nelipsită în viața lui, încă din copilărie. Ființa oricărei poezii, nu numai a liricei, și-o deslușise mereu pe temeiul muzicii. Elementul muzical al poeziei și limitele dintre muzică, poezie și celelalte arte le discută încă în primul „Kritisches Wäldchen“ unde, polemizând cu „Laokoon“ al lui Lessing, arată că a admite ca domeniu al poeziei numai acțiunea e a desconsidera cu totul lirica. Și dacă în poezia sa proprie arareori reușește să atingă muzicalitatea la care aspira, în schimb i-a fost dat măcar să-și pună poezia în slujba muzicii, scriind texte de cantate și drame muzicale și un text german pentru celebrul „Messias“ al lui Händel.

În „Viertes Wäldchen“, operă postumă, apărută abia la 1846, 40 de ani după moartea autorului, expunându-și principiile estetice sale, în polemică cu esteticianul Riedel, arată că nu matematica și fizica, cu cifrele lor, pot să lămurească elementul estetic al tonului muzical. E foarte modern apoi când cere o estetică muzicală pe bază *fiziologică*, cum o îndrumase empiristul englez Burke. Efectul intim al muzicii îl reduce la coloritul, timbrul tonului simplu, original, desconsiderând armonia. Și mai târziu încă, îndeosebi în capitolul din tractatul „Vom Geiste der hebräischen Poesie“, unde vorbește de muzica psalmilor, relevă de predilecție această lature elementară a muzicii, adevărat importanța individualității fiecărui instrument muzical. E adevărat însă că nu s'a oprit aici, ci a ajuns ulterior să aprecieze și armonia, cu atât mai mult atunci când avu chemarea să poarte grijă de muzica bisericească. Pe aceasta o aprecieze întâiu în creațiunile măestrilor italieni, dar îi fu dat să trăiască și avântul muzicii germane, prin Gluck și Mozart, Haydn și Händel. Una din preocupările legate de situația sa de superintendent general al bisericii luterane fu purificarea și simplificarea cântării bisericești, reintegrarea ei în sublim. Ca și Luther, el considera muzica sacră drept „zweite Theologie“.

Victor Morariu

„FĂT-FRUMOS“

RĂMÂNE, DIN TOT SUFLETUL, ACELAS
AMVON AL BUCOVINEI!

Drei Engel

de Ion Pillat

*Drei Engel schweben hin im Dämmerlicht ;
Zwei schweigen stil und nur der dritte spricht :*

*„Wie heilig und wie gross die Stille ist!
Ich hör', wie eine Blüte sich erschliesst“.*

*Drei Engel schweben hin im Dämmerlicht,
Und einer ist es nur, der flüsternd spricht :*

*„Wie ist die Stille doch so wunderbar :
Ich höre den Gesang der Sternenschar“.*

*Drei Engel schweben hin im Dämmerlicht ;
Nur einer denkt, doch sprechen alle nicht :*

*„O welch ein Laut, der Grauen mir erregt!
Ich höre eines Menschen Herz, wie's schlägt...“*

Traducere de Artur Bosch

Preotul Constantin Morariu

Închid ochii și citesc în amintiri. Văd pe Alexandrovscăia, la Chișinău, redacția „Sfatului Țării“, sub palatul primăriei. O odaie mare, despărțită cu un perete de scânduri, ca să rămână în dreapta tipografia și'n stânga redacția unde nu 'ncăpeau cei cari se sileau să dea celei mai bune gazete din Basarabia tot ce era mai curat în sufletul lor.

Acolo la „Sfatul Țării“ erau redactori din toate provinciile. Directorul nostru, Constantin Noe, era macedonean și macedonean era și L. T. Boga. Casian R. Munteanu și Petre Nemoianu erau bănățeni. Ardealul ni-l trimisese pe poetul I. U. Soricu, Bucovina pe răposatul profesor G. Tofan. Și mulți alți colaboratori cari fărâmițau din inimile lor dragostea pentru frații desrobiți.

Dintre toți cari veniau la redacția noastră văd statura de uriaș a preotului Constantin Morariu. Era, cu adevărat, un munte de om, cu creștetul înzăpezit, cu pletele de omăt sprijinite pe umerii solizi, c'o barbă de patriarh, albă, bogată și frumoasă, cum sânt crengile de brad când se culcă pe ele vata iernii.

Când intra în redacție trebuia să s'aplece, așa de mareț era trupul lui de Ceahlău.

Venia în fiecare zi să ne aducă articole, amintiri, poezii, scrise c'un ales dar și c'o îngrijită chibzuială. Și fiecare poposire a lui era o sărbătoare. Întrarupeam scrisul, comandam ceaiuri, și-l stărniam la povestire. În vorbele lui de Moldovan așezat trăia Bucovina lui dragă, povestiau parcă toți arcașii din scumpa lui *Țară a Fagilor*.

Călit în lupte naționale, bătrânețele lui erau împletite numai cu biruințe.

C. Morariu

La cam 33 ani

Scoborîtor din marele Mitropolit al Bucovinei Silvestru Morariu, părintele Constantin ducea cu el toate frământările, toate jelanile și toate bucuriile norodului de peste apa Sucevii.

Iubia până la extaz, poporul basarabean.

În zi de târg toată dimineața colinda iarmarocul să steie de vorbă cu țărani, să le soarbă cuvintele cântate și rare, să le spuie istorioare cu anumit tâlc și pe ascuns să șteargă lacrimile fericirii din acei ochi mari și frumoși ca florile de toamnă....

Odată, într-o zi însorită, m'a'ndemnat să urcăm ulița Iașilor. Când am ajuns în fața clădirii „Sfatului Țării” s'a oprit și cu lacrimi în glas rosti: „Aici s'a votat sfânta noastră Unire”.

Apoi luându-mă de braț, m'a dus până pe creasta dealului, în grădinița cu taine, de unde se vedea minunatul rai de pe Valea Buicanilor.

— Frumoasă-i Moldova noastră, măi nepoate... —

Și iar i s'au înrourat florile de sub spicul alb al sprincenelor.

Scrisesem eu într-o schiță, vorbind despre iarnă „c'ășa frumos ninge, de parcă Dumnezeu scutură cireșii înfloriți ai raiului”. Îi plăcea așa de mult asemănarea aceasta că, de câte ori mă'ntâlnea, nu mai putea să nu-mi amintească: „Mai scutură Domnul cireșii?”

Negreșit că sufletul lui curat stă lângă Domnul, în împărăția cireșilor înfloriți, iar trupul lui se odihnește ¹⁾ în țințirumul Pătrăuțului, în satul unde a păstorit zeci și zeci de ani.

Amintirea lui însă a rămas stejar în pământul frățesc al Basarabiei...

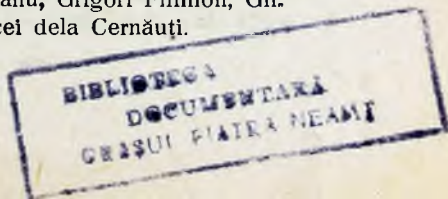
(După „Gazeta Refugiaților”, An. II Nr. 11 din 16 Faur 1941)

D. Iov

Domnul cu ecarisajul universitar și cu becurile arse

Sfidând, cu temerară candoare, înțelepciunea avertismen-tului popular, că nu vorbești de funie în casa celui decorat cu ordinul cănepii, oder dass man nicht in die Sonne geht, wenn man Butter am Schädel hat, — d. „profesor” universitar Ion Sân-Giorgiu se pomenia cu gura plină de nevoia *ecarisajului univer-sitar*, precum tot „Profesoria”-Sa, opina că a te încunjura cu tovarăși de peste 40 ani, înseamnă că vrei să luminezi o sală cu becuri cari sunt arse...

1) Nu! Ci *veghează*, în tovarășia celorlalte căpeteni ale noastre (ca Mitropolitul Silvestru, Arune Pumnul, I. G. Sbiera, Constantin Morariu-ne-Andrieveci, Eusebie Popovici, Arborosenii Zaharia Voronca și Ortisie Popescu, Dimitrie Onciul, Epaminonda Bucevschi, T. Robeanu, Grigori Filimon, Gh. Tofan și ceilalți pururi ai noștri) în țințirumul Horecei dela Cernăuți.

Pare-că noi am fi uitat cine e și „profesorul“ (?) universitar Ion Sân-Giorgiu! N'ai decât să deschizi temeinicile ¹⁾ *Pagini de istorie și critică literară* (1936) ale lui I. E. Torouțiu și să tot spicuești! D. p.:

„În orgoliul de-a apare cât mai original, istoricul literar (= Ion Sân-Giorgiu) dă dovadă și de lipsa celei mai elementare probități profesionale, evitând uneori să citeze izvoare utilizate, altădată falsificând înțelesul textelor, pentru ca pe baza unui text făurit adhoc să poată da iluzia unei teze juste și combateri rezonabile. În felul acesta d-l Ion Sân-Giorgiu parvine să se ia la harță cu propriile-i afirmații“ (65). — Sau: „Între originalitatea sistemului de a te folosi de munca altuia, însușindu-ți până și prezumțiile streine și ferindu-te să arăți izvorul, și originalitatea unei lucrări cu adevărat științifice este o distanță, asupra căreia d-l Ion Sân-Giorgiu ar fi bine să mediteze..“ (67). — Sau: „Profesorul (= „profesorul“ !) se folosește și de astădată de munca altuia și-și atribue meritul originalității, refuzând să mărturisească materialul însușit“ (68). — Sau: „Din textul citat rezultă că d-l Ion Sân-Giorgiu n'a cetit articolul Mitei Kremnitz și că-i ghicește numai cuprinsul, în sensul intențiilor d-sale; sau: l-a cetit și nu l-a înțeles, ceeace ar fi greu de presupus; sau, că l-a cetit, l-a înțeles, și-i mistifică înțelesul, făurindu-și o teză falsă, ca să aibă ce combate“ (71)! — Sau: „Prezentarea d-lui Ion Sân-Giorgiu este însă atât de insolită și lipsită de modestie și bun simț, încât auditorul ²⁾ trebuie să se fi jenat de absența oricărei jene din partea prezumțiosului oaspe... — atitudine care trebuie să fi provocat mai curând ilaritate decât interes, sentiment ce-l încerci oricând îl ascuți pe d-l Ion Sân-Giorgiu...“ (86-87). — Sau: „Cercetările lui Ion Grămadă cu privire la C. Cerri ³⁾. — M. Eminescu sunt însușite de d-l Ion Sân-Giorgiu fără nici o jenă, și fără să pomenească nicăirea numele celui depozat. Astfel, întregul pasagiu despre Cerri-Eminescu este un plagiat al d-lui Ion Sân-Giorgiu din Ion Grămadă“ (101). — Sau: „Abundența golurilor d-lui Ion Sân-Giorgiu n'are nimic comun cu istoria literaturii ro-

1) Și barem o iotă dacă are de rectificat „profesorul“ (?) universitar Ion Sân-Giorgiu, în încondeierile d-lui I. E. Torouțiu, îl rugăm s'o facă, punându-i la dispoziție toate coloanele noastre!

2) Și e vorba de auditoriul d-lui Ernst Gamillscheg dela Berlin (1936)!..

3) Pe care „profesorul“ (sic) universitar Ion Sân-Giorgiu „il găitânează neconținut... numindu-l Gaetano, în loc de Cajetan“ (I. E. Torouțiu, 106).

mănești" (102—103). — Sau: „autorul (— „profesorul“!) face afirmații neargumentate, pune probleme și nu le rezolvă, dă impresia că este ahtiat să comunice noutăți peste noutăți, ciugu-lește din dreapta și stânga, amestecând filosofie cu poezie, prezintă drept calități ceea ce în realitate sunt defecte. Cea mai eloquentă dovadă că cine nu stăpânește o materie, nu este în stare s'o expună metodic și s'o strângă în disciplina științifică" (107).

Încât, concluzia formulată și prognosticată de I. E. Torouțiu pentru „profesorul“ care, dacă nu e *bec ars*, până astăzi nu-l vedem nici măcar *felinar aprins*, e cam aceasta: „În măsura în care consideri munca înaintașilor tăi, se întoarce către tine și pentru tine respectul și încrederea generală. Oricât de meșteșugit ai cârpi fațada construcției, de sub tencuiala peticită rânjește provocător lipsa de seriozitate și temeinicie. Se pare însă că asemenea gânduri și sentimente nu s'au prea abătut prin ființa fericită și preocupată de sine a preopinentului nostru (= cel cu ecarisajul pentru... sine...). Scrupule, teama de a fi descoperit, jena că pe urmele tale s'ar putea lua cineva, făcându-te atent că n'ai călcat drept — sunt nimicuri în avântul spre cucerirea renumelui de erudit"... (75).

Înzădar deci acest „profesor“ universitar Ion Sân-Giorgiu continuă să mistifice azi opinia publică, afirmând d. p., în necrologul *Konrad Richter* din „Chemarea vremii“ (13 Febr. 1941): „Ca traducător integral (!?) al lui Eminescu... Konrad Richter a dat traducerea cea mai armonioasă și mai apropiată de spiritul și stilul poporului român“!

Nu! — Și nici memoria omului de bună-ispăvă K. Richter nu trebuia profanată cu asemenea provocante neadevăruri, plâzmuite pe seama celui de curând dispărut!...

Adevărata critică și germanistică românească a semnalat acu de mult cât de precare, de... profesoriale¹⁾ se prezintă tălmăcirile lui K. Richter. Cu privire la *Luceafărul* lui K. R., d-l Victor Morariu (Buletinul „Mihai Eminescu“, An. VIII 1937, 9—10) ajungea la concluzia: „rămâne... regretabil faptul că am putut găsi atât de multe (neajunsuri), destule pentru a putea încheia că nu

1) Ne gândim din nou și la stângăciile unui Ramiro Ortiz cu care l-a prezentat pe Eminescu... în italienește (cf. Leca Morariu, „Eminescu în italienește“ ! 1935).

aceasta e traducerea definitivă a capodoperei eminescene, ca să fi meritat premiul Academiei și elogiile d-lui Sân-Giorgiu, care se extaziază: „... ce minunate realizări sunt tălmăcirile Sonetelor, a Scrisorilor, a Luceafărului și a celor mai multe poezii filozofice și cântece“. Nu le-a meritat îndeosebi în raport cu traducerea d-lui Scheibler, care, pe cât suntem informați, a concurat și d-sa la premiu...“ Altădată, în studiul „*Boot setzt: tot jetzt*“ — *O elegie a lui Eminescu, în „traducerea“ premiatului Academiei Române* (Bulet. „Mihai Eminescu“ IX 1938, 3—4) d. Victor Morariu, uluit se'ntreabă: „E de neînțeles cum n'a sesizat traducătorul, cum de nu i-a bătut la ochi și ureche stridența unei „rime“ ca *Boot setzt: tot jetzt*, dură asonanță ce va fi având poate pretenția să imite rima compusă eminesciană (de tipul *gândul: înseninându-l* sau *Tisa: plânsu-mi-s'a*)! Această să fie „congenialitatea“, descoperită de d. I. Sân-Giorgiu?“

Iar subsemnatul, în alt avis servit superficialului Ion Sân-Giorgiu (artic. *Inconștiență, cinism sau... „academism“?* fascicola L. M., *Eminescene*, 1937) față de crasa proză a lui K. Richter:

Schweigend ruht des Waldes Schwärze..., *Lösch die Kerze* — deci: *Lösch die Kerze* (= stânge lumânarea — ca'n anecdota lui T. Speranță: „Stânge lumânarea! Asta-i cheltuială!“), recomandam continuarea: *Zieh' aus die Schuh, Gute Ruh!*...

* * *

Încât dacă, în fața felinarului Ion Sân-Giorgiu, încă nici azi aprins, nu putem abandona becurile arse..., — ecarisajul universitar îl acceptăm cu entuziasm!..

Leca Morariu

Coboară noaptea infinită....

Coboară fără de popas

Noaptea infinită,

Învăluindu-mi pas de pas

Viața chinuită.

Se mai luptă azi lumina

Slabă cu 'nserarea:

Mâne, înghiți-va totul

Besna și uitarea...

(După *Iluzie și realitate* 1940)

S. Tamba

Vitrina cărții

Leca Morariu, Graiul viu — corectiv stilistic, Focșani 1940. — Adevărați corbi albi, specialiștii noștri cari, în domeniul limbii au știut să sesizeze nu numai filologicul, ci și specificul, pitorescul, esteticul. Între aceștia — o știm de mult — proeminent protagonist, e bucovineanul Leca Morariu. Fapt care se evidențiază și din recentul eseu *Graiul viu — corectiv stilistic*. Cine deci vrea să se încredințeze că eufonic - românește se zice numai: *într'un, dintr'o, printr'un* (nu: *în un, din o, prin un*) — și că autentic și plastic românește se zice: Lucru de care mă bucur (nu: *Un lucru de care...*); altul (nu: *un altul*); Eminescu, om de omenie (nu: *un om de omenie*); e om bun (nu: *e un om bun*); în chip oribil (nu: *într'un chip oribil*) etc., etc. — citește noul studiu al d-lui Leca Morariu, căruia noi îi cerem cu insistență opera de sinteză asupra autenticului și esteticului românesc în limbă.

Al. T.

(După „Glasul Bucovinei“ An. XXIII 1941 Nr. 5993 din 20 Febr. 1941)

Multe și mărunte...

Monument Focșănean dispărut. — Turnul celei mai vechi ctitorii dela Focșani: al Catedralei Sf. Ioan (1661). Turn (foișor de foc) dărâmat, prăbușit cu ani în urmă (pe la 1905) — frate bun cu Turnul-Colței dela București.

Alăturata înfățișare a lui o publicăm din bunăvoința D-lui Căpitan D. Prisecaru, Focșani.

L. M.

Multe și mărunte...

Cu privire la Catihetul Conta. — În legătură cu articolul *Catihetul Conta*, publicat în „Făt-Frumos”, 1940, o mică rectificare: În pag. 94, liniile 4 și 5, vorbind despre inițiala „I” în crucea din Bodești-Neamț a protopopului Neculai Conta, fostul catihet al lui Ion Creangă la Folticeni.

Această inițială, cetită pe cruce de un corespondent, nu există de fapt. O crăpătură pe cruce, tocmai între numele *Neculai* și *Conta*, dă numai impresia unui „I”, mai ales unei persoane nedeprinsă a se uita cu atenție, la o inscripție, cum a fost corespondentul meu.

Așadar, rămâne stabilit, pe cruce scrie: *Protoiereul Neculai Conta, 1828—1896 și soția sa Ana, 1826—1892*. Iar acest Neculai Conta, fostul catihet al lui Ion Creangă, cum am arătat în amintitul articol, e fiul preotului Nistor Conta din Bodești-Neamț.

Constantin Turcu

* * *

Pictorul Verona despre țăranul român. — În ziarul „Clipa”, (București), Anul II, Nr. 79 din 14 Decembrie 1924, un interesant articol de Pictorul A. Verona: *Firea țăranului nostru e nobilă*, în care se face comparație între țărani din alte țări și țăranul nostru:

„Dacă luăm țărâtimea — majoritatea — ca oglinda firii națiunilor occidentale sau în general a acelora care au o civilizație înaintată, reprezentantul lor se va prezenta foarte desavantajos în fața lumii, sufletește și chiar fizicește.

În cele mai multe cazuri sânt mici la suflet, sgârbiți, puțin inteligenți și de o vulgaritate care denotă tocmai inferioritatea originii; această vulgaritate o putem la noi constata numai la ceea ce noi chemăm *mahalagi*, dar țăranul nostru, în special acela care a fost mai departe de comunicațiuni și de nefasta influență a trivialei mahalale, are însușiri care-l deosebesc tot așa de mult de țărani altor națiuni, cum se deosebește un cal pur sânge de o gloabă.

Dacă nu are tenacitatea Englezului sau a Neamțului, are în schimb însușiri, pe care nu le vedem manifestându-se cu o așa precizie la alte neamuri. Este fin în gândire și are un simț pronunțat pentru frumos — simț pe care nu-l poate avea decât o fire aleasă. Uitați-vă la costumele țăranului nostru ce nostim și practice sânt. Comparați o țărăncă sau un țăran din alte țări cu țăranul nostru și veți vedea ce ridicoli și urâți sânt; comparați cu bărbătescul port al bărbaților noștri, care reamintește portul legionarilor romani, sau al fetelor, căre în sobrietatea de culori a minunatelor cusături pe cămăși și fote, prin felul de a purta această fotă strânsă împrejurul trupului, apar ca incarnațiuni ale unor imagini de ritm și stil. Obiectele care le întrebuințează Românul, portul țăranului, toate sânt făcute de mâna lui și mai cu seamă fără să fie influențat de pătura conducătoare, căci în acest caz rezultatele au fost deplorabile. Scoarțele noastre sânt minunate și dacă admirăm Gobelinuri, nu trebuie să uităm că manufactura lor este a statului francez și că ea este condusă de artiști și savanți, pe când covoarele no-

stre — dela început pân'la sfârșit, inclusiv motivul decorativ — sânt izvorite din mintea și mâna țaranului.

... În educația țaranului nostru dacă vom reuși a-i desvolta și simțul tenacității, fără a se păgubi celelalte însușiri, atunci vom obține tipul omului superior în toate privințele“.

(Urmează descrierea Expoziției agricole și de artă casnică dela Dorohoi!).

P. cf. — G. T. Kirileanu

* * *

Și totuși galomanie bucureșteană chiar și pela 1835! — Gh. Bogdan-Duică (*Istoria literaturii române moderne* 1923, 244 și 245) ne informează sigur că piesa lui C. Făca — și-i o destul de plastică reacțiune literară împotriva francomaniei noastre această *Comodie a vremii*¹⁾, alcătuită, oarte probabil la 1833 — „s'a... reprezentat în București... în Noemvrie 1835“. În fața acestei documentare știri, îndoielile lui N. Iorga (*Istoria literaturii românești în veac. al XIX-lea*, II 1908, 72) cad! Iar intensă franțuzomanie românească dela acea dată ne-o mai confirmă și drumeția lui Ion Codru-Drăgușanu, care pentru „Babilonul României“ (= Bucureștii dela 1837) nota răzvedit (vezi citatul nostru din „Făt-Frumos“ 1940, 137) că : „În societatea înaltă domnește limba francă“.

* * *

De-ale lui Iancu Văcărescu.— Poliglotul, destul de ahotnic cetitor de literatură europeană Ion Codru Drăgușanu, în scrisoarea sa din *Baden-Baden, Iulie 1840* (vezi *Peregrinulu transilvanu* 1865, 74 sau ediția 1910 79), își punea următorul motto:

Ochi, stelle mortali, ministri de' miei mali,
Se chiusi mi occidete, aperti cosa farete?—

Versuri la cari Iancu Văcărescu († 1863) răspunde cu cel mai direct ecou:

Ochi! Când inchiși mă prăpădiți,
Deșchiși ori ce mi-ați face?
Deșchide-vă-ți și mă sfârșiți
C'astfel să pieu îmi place!

Leca Morariu

1)... reacțiune chiar numai în redacția Msului academic Nr. 2505 — necum în versiunea lui Heliade!...

2) Următoarele deci: „Desigur însă că (piesa lui Făca) e mai nouă (decât 1833). În doi-trei ani de zile nu se răspândise așa de mult mania cuvintelor franțuzești, întrebuintate fără rost, din trufia și dorința de a face impresie, până și'n cercurile boerimii mai mărunte și, iarăși, în 1833 ofițerimea Regulamentului Organic nu juca încă acel rol social, n'avea acel amestec în saloane care se oglindește în scrierea lui Făca; abia se decretase întemeierea unei miliții naționale și se iviseră cei dintâi purtători de epolette după moda rusească“.

Cronică

† **Aglaia Lupu-Onciul.** — S'a stins în preajma anului nou, la 29 Dec. 1940, în pribegie, la Râmnicu-Vâlci, aceea care odinioară a fost o stea a concertelor și reprezentațiilor muzicale românești din Bucovina. S'a stins în vârstă de 61 ani — în floarea vieții, se poate spune, pentru cât suflet colcăia în pieptul ei zbuciumat.

Era pela 1897, când am văzut-o în *Dochița* din reinviatul *Crai-Nou*, parte de soprană legeră, de subretă, în care această patetică altistă tip-*Carmen*, și ca fizic — a avut totuși un mare triumf. Și a fost la fel apoi, de atâtea ori, în *Florica* din *Moș Ciocârlan* al lui Tudor Flondor, care, permanent nu înțelegea să se lipsească de concursul ei.

Absolventă a Conservatorului din Viena, s'a fost impus dela primele apariții pe scenă, înfiorând d. p. în *Der Doppelgänger* de Schubert cu acele inflexiuni, ce par a fi ereditare în familia Lupu. Asupra carierei ei muzicale ar trebui insistat cu informații precise.

Ultima dată am văzut-o la Suceava, în ziua de 4 Iulie 1940, smeadă, lividă, dar înversunată — patetic și dramatic — asupra incuriei care prăbușise țara și neamul în prăpastie. Acum inima, pe care evident durerea a oprit-o, odihnește, departe de locurile unde a palpitat de emoțiile marelor succese. Dar — poate că e mai bună odihna aceasta, decât ar fi cea din pământul pângărit..

V. M.

(După „Glasul Bucovinei“ An. XXIII Nr. 5.092 din 14 Ian. 1941)

* * *

Front comun!—D-l Victor Orendi-Homenau, cunoscut publicist german publică în broșura *Madjarisches Allzumadjarisches*, date documentare asupra caracterului etnic românesc al Transilvaniei, arătând că Maghiarii nu s'au afirmat decât asimilând elemente de naționalitate străină. Orendi-Homenau înșiră astfel o listă de personalități „maghiare“, de origine etnică română, germană, slovacă, polonă și — firește iudaică, subliniind că până și autorul imnului național maghiar Erkel Franz, tot neungur e: German! Autorul mai semnalează și persecuțiile îndurate din partea Ungurilor, nu numai de Românii dar și de-un mare număr de germani transilvăneni, ale căror nume le și citează.

(După foaia „Focșanii“ An. II Nr. 63 din 24 Nov. 1940)

* * *

„Glasul Bucovinei“. — Iar faptul că revista „Făt-Frumos“, de atâtea ori, s'a constituit în ecou al ziarului „Glasul Bucovinei“, este iarăși dovadă cât de substanțial, de trainic se prezintă materialul izvodit în coloanele confratelui nostru întru mucenicie arboroseană. Înăbușit de puhoi, în locul lui de baștină, țîșnind însă imediat, plin de vigoare, în celalt capăt de Țară, „Glasul Bucovinei“, din crunta și eroica lui pribegie, răspunde nu numai nevoilor materiale și tehnice ale acestor cumplite vremi, ci rămâne, în bună parte, înlocuitorul unora dintre revistele bucovinene, azi (și oare până când???) amuțite. Precizare a noastră, aceasta, care vestește o seamă de

pripite și nedrepte aprecieri adresate eminentului *Glas al Bucovinei!* Și între aceste rătăcirii e chiar și opinia d-lui — față de gratuitele învinuiri ale căruia, „Glasul Bucovinei“ Nr. 5989 din 25 Nov. 1940 (articolul *Suntem judecați...*) a ripostat cu toată autoritatea meritului real!

Leca Morariu

Ctitorii și binevoitorii noștri

Am mai primit armătoarele ofrande: 1 000 lei dela d. *Dr. V. M.* — Două clișee, în preț de 500 lei, dela d. *Dr. C. Gh.* — Dragi mulțumiri! — Revista „Făt-Frumos“.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
BUCUREȘTI VI, str. Negel 53

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară: 200 lei pe an

În Străinătate: 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL:

Leca Morariu	<i>La semicentenarul morții lui Ep. Bucevski</i>
Eminescu	<i>La arme (1941)</i>
L. M.	<i>Epitaful Arboroseanului Zaharia Voronca</i>
Corneliu Gheorghian .	<i>De-ale pictorului Bucevski</i>
Aurel V. Sânger . . .	<i>Pădurar (Versuri)</i>
Red. „Făt-Frumos” . .	<i>Rectificare în „Doina” lui George Voevidca</i>
Leca Morariu	<i>Samuil Isopescu către Ep. Bucevski</i>
Gh. T. Kirileanu . . .	<i>De-ale lui I. Codru-Drăgușanu</i>
S. Tamba	<i>Trupului meu (Versuri)</i>
Victor Morariu	<i>Herder și muzica</i>
Artur Bosch	<i>Drei Engel (trad. din Ion Pillat)</i>
D Iov	<i>Preotul Constantin Morariu</i>
Leca Morariu	<i>Domnul cu ecarisajul universitar și cu becurile arse</i>
S. Tamba	<i>Coboară noaptea infinită (Versuri)</i>
Al. T.	<i>Vitrina cărții</i>
Const. Turcu, G T. Kirileanu și Leca Morariu	<i>Multe și mărunte ..</i>
Victor Morariu, Foaia „Focșanii” și Leca Morariu	<i>Cronică</i>

BIBLIOGRAFIE

- Vasile Ciurea, **Muzeul Fălticenilor, Catalog sumar și călăuză**, Fălticeni 1940.
- Erast Diti Tarangul, **Descentralizarea administrativă în statele totalitare și autoritare**, Iași 1940.
- Al. Procopovici, **Limpeziri**, București 1941.
- Ioan Ciocârlan, **Tainele munților, Roman**, București 1940.
- I. C. Petrescu, **Instituții de pregătire a profesorului secundar**, București.
- Dan Simonescu, **O latură necunoscută din activitatea lui Vasile Aaron**, București 1940.
- Ion Frunzetti, **Șt. Ionescu-Valbudea**, București 1940.
- G. Dragomirescu și I. Frunzetti, **G. Demetrescu Mirea**, București 1940.
- Günther Ott, **Sculptorii din familia Storck**, București 1940.

DELA ADMINISTRAȚIA REV. „FĂT-FRUMOS”

Ne-au mai achitat abon. în 1940 : d. Ilie Doboș-Boca, 24/V : 200 lei — finea 1939 ; d. Dr. László Gáldi (Budapesta), 28/V : 400 lei — finea 1940 ; d. Nic. Stețcu, 28/V : 200 lei — finea 1940 ; d. Gh. Petruc, 31/5 : 100 lei — 30 Iunie 1940 ; Păr. Dr. Dim. Furtună, 1/VI : 60 lei — finea 1940 ; d. Petru Petrescu, 1/VI : 200 lei — finea 1940 ; d. Ioan R. Sbiera, 1/VI : 200 lei — finea 1939 ; d. I. Teodorescu-Broșteni, 3/VI : 100 lei — finea 1940 ; d. Isidor Dolinschi, 6/VI : 100 lei — finea 1939 ; d. D. Rusu, 13/VI : 200 lei — finea 1939 ; d. Dr. S. Reli, 15/VI : 200 lei — finea 1938 ; d. G. Rotică, 16/VI : 400 lei — finea 1940 ; d. Dr. Al. Bocănețu, 19/VI : 150 lei — finea 1940 ; d. Em. Iliuț, 26/VI : 200 lei — și 27/VI : 300 lei — finea 1940 ; d. Dr. N. Tăciuc-Albu, 26/VI : 300 lei — 30 Iunie 1940 ; Păr. Ioan Nistoi, 28/VI : 300 lei — finea 1940 ; d. Dr. Silviu Dimitrovici, 28/VI : 200 lei — finea 1938 — În buletinul viitor începem publicarea încasărilor realizate la noul nostru sediu : București III, str. Negel 53. Deocamdată, pentru atâtea entuziaște și efective și românești adevizuri, primite și la Administrația noastră, Revista „Făt-frumos” își exprimă toată gratitudinea și admirația față de atât de distinșii ei abonați. — O. L. M

Nu uitați de Arhiva Bucovinei refugiate !

Cumpărăm colecții complete și Numere răslețe
din orice an al revistei „FĂT - FRUMOS” !

PREȚUL 40 LEI